

The article researches the important aspect of forming of world view of the prominent Ukrainian scientist S. Podolinskiy– his social and political activity.

Keywords: *S. Podolinskiy, social and political life, Marxism, socialism, Society.*

Марцінишин Ю. Д. – завідувачий Науково-дослідним центром «Духовно-екологічне забезпечення здоров'язбереження та життєдіяльності людини» науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Київ, Україна)

Рецензент – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор Г.П. Шевченко

УДК 378.6.035.6

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЛІЦЕЇСТІВ ЯК ДУХОВНО-МОРАЛЬНА ПРАКТИКА

С.В.Міщенко

Стаття присвячена проблемі патріотичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: *патріотизм, патріотичне виховання, духовні цінності, учні професійно-технічних навчальних закладів, позакласні виховні заходи.*

Героїко-патріотичне виховання дітей та молоді визнано в Україні пріоритетним напрямом державної політики. Завдання і зміст цієї роботи визначені Законом України «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років» від 20.04.2000 року та цілої низки указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України.

Так, в Указі Президента України № 1013/2005 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» зазначалося: «Опрацювати і забезпечити реалізацію заходів щодо: докорінного поліпшення виховної роботи з дітьми, учнівською та студентською молоддю на основі традицій і звичаїв українського народу, вивчення його історичної та культурної спадщини, формування у

підростаючого покоління високої патріотичної свідомості, готовності до виконання громадських і конституційних обов'язків, поваги до державних символів України».

Проблемам, пов'язаним з вихованням патріотизму молоді, присвячені дослідження багатьох українських науковців: Г. Шевченко, Є. Зеленова, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, Л. Омельченко, В. Паплучного, Ю. Римаренка, С. Рашидової, О. Стьопіної та ін. Національно-патріотичне виховання українського народу розглядали О. Вишневецький, О. Гевко, М. Стельмахович, М. Щербань та ін.

Поряд з економічною кризою постала проблема духовної кризи сучасної молоді, проблема формування ціннісних пріоритетів молодого покоління. Отримуючи інформацію з різних джерел, молоде покоління порівнює її з моральними цінностями, які намагаються прищепити батьки у сім'ї, а викладачі – у навчально-виховних закладах.

Негативний вплив гірших зразків вітчизняної та зарубіжної масової культури на патріотичну свідомість молоді, недостатня увага громадськості до проблеми патріотичного виховання студентської молоді як духовно-моральної якості особистості, невизначеність засад духовного виховання майбутнього громадянина-патріота України спонукали до визначення теми статті.

Дана стаття присвячена постановці проблеми виховання патріотизму в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

В деяких регіонах України останнім часом став більш вираженим націоналізм, ніж патріотизм. Націоналізм асоціюється з етнічною, культурною і релігійною нетерпимістю. Все частіше в ЗМІ і в суспільстві стали підійматись питання толерантності та ксенофобії. Як виховувати патріота своєї країни, коли відбувається знецінення моральних норм, коли не визначені на державному рівні оцінки подій історичного минулого українського народу? Молоді, яка з ЗМІ постійно отримує приклади насилля та агресії, важко визначитись зі своїми пріоритетами в сучасному суспільстві.

Ми пропонуємо наш досвід вирішення цієї складної проблеми, яка потребує, на наш погляд, комплексності та системності у визначенні шляхів патріотичного виховання.

В Рівеньківському професійному ліцеї працює науково-дослідна лабораторія «Громадянин і патріот» за десятьма напрямками, що накопичує досвід педагогічних доробок. Педагогічний колектив намагається, щоб навчальний заклад був мікромоделлю держави, громадяни якої мають

можливість відчутти демократію в дії. Розроблені проекти з таких напрямів роботи лабораторії:

- військово-патріотичний (викладач предмета «Захисник Вітчизни» В.П. Гончаренко, проект «Сини Батьківщини»);
- спортивно–оздоровчий (керівник фізичного виховання П.В. Гончар та викладач фізичної культури А.А. Петровець, проект «Крок до здоров'я»);
- екологічний (викладач біології, керівник гуртка «За здоровий спосіб життя» Л.А. Кочкова, проект «Ми повинні врятувати, вплинути, змінити»);
- літературно-краєзнавчий (викладач української мови та літератури, керівник гуртка «Світоч» Л.І. Максимова);
- євроінтеграційний(практичний психолог, керівник гуртка «Горизонти дружби» Т.А. Шостак);
- історично-пошуковий (викладач історії І.В. Пилипець);
- з формування соціально-активної особистості (соціальний педагог, голова учнівської профспілкової організації, проект «Майбутнє починається сьогодні», Н.Л. Цуркан);
- краєзнавчо–етнографічний (бібліотекар, керівник музею Л.І. Маярчук, проект «Скарби нашої пам'яті»);
- декоративно-прикладної творчості та образотворчого мистецтва (керівник зразкового гуртка «Чарівниця» Т.М. Сафонцева, проект «Параскевушка»);
- професійної компетентності (майстер виробничого навчання зі спеціальності «Кухар, кондитер, офіціант», С.Я. Уривська-Нікітенко, проект «Солодкоїжка»).

Науково-дослідна лабораторія «Громадянин і патріот» об'єднала декілька міст регіону (м. Антрацит, м. Ровеньки, м. Красний Луч, м. Свердловськ Луганської області), 15 навчальних закладів системи ПТО. Серед учнів ліцеїв було проведено анкетування «Патріотичне виховання очима сучасної молоді». В анкетуванні взяли участь 575 респондентів. Аналіз відповідей надав змогу ширше висвітлити проблему патріотичного виховання серед учнів системи ПТО в Луганській області.

Особливо значущими напрямками та проектами науково–дослідної лабораторії ми вважаємо військово-патріотичний, професійної спрямованості, проекти «Сини Батьківщини», «Скарби нашої пам'яті».

Робота з реалізації проекту «Скарби нашої пам'яті» проводилась на базі краєзнавчого музею ліцею. Пошукова робота проводилась для

поповнення новими матеріалами «Книги пам'яті» та оформлення розділу експозиції «Пам'ять серця» (земляки – учасники Великої Вітчизняної війни).

Для підсилення виховного впливу на учнів ліцею використовувалися документи, спогади ветеранів, фронтові листи, кіно- і фотоматеріали, звукозаписи. Виховні заходи проводилися із запрошенням робітників Ровеньківського краєзнавчого музею, ветеранів Великої Вітчизняної війни, їхніх рідних та близьких. Новим в пошуковій роботі стали відеозаписи спогадів учасників війни про фронтові часи (планується створити відеоролик «Збережемо подвиг»).

До 70-ї річниці початку партизанського руху в Україні створено мультимедійну презентацію про подвиги партизанів в роки війни. Учні ліцею взяли участь в регіональному конкурсі «Дороги війни у рідному краї».

Продовжується робота з вивчення історії нашого краю: знайомство з визначними місцями селища, історією його виникнення, видатними особистостями, творчими людьми нашого селища; знайомство з регіональним ландшафтом, панорамою рідного краю, природними об'єктами – це виховує пошану до минулого нашого краю, повагу до своїх односельців, почуття гордості за рідне селище і людей, які тут мешкають.

Керівником музею разом з керівником фізичного виховання розроблені туристичні маршрути «Стежками рідного краю», що включають пам'ятники радянських воїнів в навколишніх селах, вулицю Партизанську селища Пролетарське (місце арешту Олега Кошового).

Етнографічний напрямок роботи музею зосереджений на вивченні народних традицій, звичаїв, обрядів України, свого регіону. Оформлена нова експозиція «Батьківська хата», де представлені речі домашнього вжитку українців. Проведено етнографічне свято «Ніч на Івана Купала». Цей проект на обласному конкурсі музеїв посів III місце. Підсумком пошукової роботи стало оформлення мультимедійної презентації «Історія ліцею». Екскурсії в музей є обов'язковим пунктом виховної роботи учнів I курсу. Там же систематично проводяться уроки історії з тематики «Історія рідного краю».

Традиційними стали для учнів ліцею відвідини місцевих ветеранів війни, запис їхніх спогадів, створення фільмів про них.

Найбільш ефективними формами роботи з патріотичного виховання в музеї ліцею вважаються фото- та художньо-тематичні виставки («Народна пам'ять про захисників Вітчизни», «Меморіал вічної слави», «Солдати

Великої Вітчизняної війни», «Народу вірні сини»), виставки учнівських робіт («Солдатами не народжуються», «Нас надихають подвиги героїв», «Ветерани Великої Вітчизняної війни мого селища»), екскурсії (оглядові, тематичні), уроки-бесіди («Це не викреслити з пам'яті», «Вони воювали за Батьківщину», «Цих днів не змовкне слава»), усні журнали («Вічний вогонь пам'яті», «Сторінки безсмертя»), читацькі конференції («Незабутній подвиг народу», «На полях славетних битв»), читання лекцій («Наш край у роки Великої Вітчизняної війни: сторінки історії», «Громадяни України – воїни-герої Радянського Союзу, повні кавалери орденів Слави», «У нашому селищі живуть ветерани Великої Вітчизняної війни», «Героїка Великої Вітчизняної у літературних творах», «Нагороди періоду Великої Вітчизняної війни»), проведення уроків мужності («Зростаємо громадянами-патріотами землі, що Україною зветься», «Цей подвиг звучить у піснях і легендах сьогодні...»), «Сини багатьох народів — визволителі України», «Праця в тилу – гідний внесок у перемогу над ворогом»).

В цілому весь колектив налаштований на роботу з патріотичного виховання ліцеїстів. Особливо треба відзначити внесок бібліотекаря ліцею, керівника музею Л.І. Маярчук, яка залучає молодь до вивчення та дослідження героїзму українського народу, формує героїко-патріотичні почуття, прищеплює первинні трудові навички, збуджує інтерес до пошуково-дослідної роботи.

Велику роль у формуванні громадянина-патріота відіграють формування навичок здорового способу життя та зайнятість в оздоровчих заходах ліцею. Одним з проєктів патріотичного виховання є «Крок до здоров'я», який реалізується через роботу спортивних гуртків та позакласні заходи. Підготовка учнів у спортивних гуртках сприяє фізичному вихованню майбутніх захисників Вітчизни, про що свідчать високі результати виступів команд на зонально-обласних змаганнях. З'ясовано, що саме спортивні гуртки користуються найбільшою популярністю серед учнів.

В ліцеї проводяться позакласні заходи спортивно-оздоровчого спрямування: «Відкриття Спартакіади», «День здоров'я», «День туризму», «Богатирські ігри», «Ну-мо, дівчата!», «Ну-мо, хлопці!». Ці заходи завжди мають не тільки суто фізкультурний зміст, але й несуть певне патріотичне навантаження, бо присвячуються знаменним датам нашої Батьківщини, наприклад, 70 річчю створення організації «Молода гвардія».

Одним з елементів патріотичного виховання в ліцеї є робота в напрямку декоративно-прикладної творчості (проєкт «Параскевушка»), що

вже декілька років проводиться Т.М. Сафонцевою, керівником гуртка «Чарівниця», з метою ознайомлення ліцеїстів з народними традиціями, обрядами, народними ремеслами. Основними цілями роботи гуртка є: самопізнання учнями своєї особистості і своїх творчих здібностей і можливостей; надання їм можливості особисто розвиватися; ознайомлення з культурними традиціями предків, формування основ цілісної естетичної культури і толерантності через пізнання художнього образу ляльки і народних традицій.

Ми намагалися окреслити найбільш важливі напрями системи патріотичного виховання в професійному ліцеї. У процесі її створення і розвитку щоразу необхідно вирішувати низку конкретних завдань, прищеплюючи учням активний дієвий патріотизм: формування громадянської самосвідомості, відповідальності за долю Батьківщини, творчої ініціативи як риси особистості, допомога учням в самореалізації, виховання шанобливого ставлення до подій та учасників Великої Вітчизняної війни, сприяння пошуковій роботі з встановлення імен загиблих і тих, хто пропав безвісти під час Великої Вітчизняної війни.

Література

1. Указ Президента України від 10.12.2008 року № 1152 «Про відзначення 65-ї річниці Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років».
2. Постанови Верховної Ради України від 01.11.2011 № 3982-VI «Про відзначення 70-річчя з дня створення підпільної молодіжної організації «Молода гвардія».
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.03.2012 р. № 0274-р «Про затвердження плану заходів з підготовки та відзначення у 2012 році 70-річчя від дня створення підпільної молодіжної організації «Молода гвардія».
4. Дроговоз В. Сучасні концепції патріотизму як змістова основа патріотичного виховання студентської молоді // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2006. – Випуск (6) 19-С. 56-61.
5. Максимюк С. П. Педагогіка: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2005. - 512 с.
6. Мишишин І. Суть духовно-морального виховання сучасної людини у світлі християнського вчення // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, - Випуск 2(15).-С.103-109.
7. Проказа А. Формування цілісної картини світу як засіб духовного розвитку особистості // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск 3. - С.203-207.

8. Рашидова С. Актуальність і специфіка патріотичного виховання в сучасних умовах // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск (5). - С. 137-142
9. Рашидова С Проблема виховання почуття патріотизму у школярів// Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск (2). – С. 48-55.
10. Стюпіна О. Виховання патріотизму як духовно-моральної якості у студентів вищих навчальних закладів // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. Ун-ту ім. В. Даля, 2004. - Випуск 2. – С.138-146.
11. Ульшин В. Воспитание духовности – глобальная проблема человечества // Духовність особистості : методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004 – Випуск 3. - С.97-109.
12. Чорнуха Н. Національне виховання і сучасність // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск 1. - С. 81-84.
13. Чурікова–Кушнір О., Лабищева Л. Творчість як засіб духовного становлення особистості // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск 5. - С. 223-228.
14. Шевченко Г. Духовність і цінності життя // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць. - Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля, 2004. – Випуск 5. - С. 3-14.

Стаття посвячена проблеме патриотического воспитания учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: патриотизм, патриотическое воспитание, духовные ценности, ученики профессионально-технических учебных заведений, внеклассные воспитательные мероприятия.

The article is devoted to the problem of students' patriotic training in vocational schools.

Keywords: patriotism, patriotic training, spiritual values, students of a vocational school, extra - curricular activities.

Міщенко С.В. - заступник директора з навчально-виховної роботи Ровеньківського професійного ліцею, викладач вищої категорії, здобувач кафедри педагогіки Східноукраїнського університету ім. Володимира Даля.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля Є.А. Зеленев